ΚΕΦΑΛΑΙΟ 14
ΧΩΡΟΣ ΣΤΕΓΑΣΗΣ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ CITY PLAZA: ΕΝΑ ΕΓΧΕΙΡΗΜΑ ΣΥΓΚΑΤΟΙΚΗΣΗΣ ΑΠΟ «ΤΑ ΚΑΤΩ»

Όλγα Λαφαζάνη, *Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο*
Ελένη Κυραμαργιού, *Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας*

1. Εισαγωγη

Στις 18 Μαρτιου του 2016, Υπογραφηκε στις Βρυξελλες μεταξύ Ε.Ε. και Τουρκίας μία συμφωνία για τον περιορισμό των προσφυγικών μετακινήσεων προς την Ευρώπη. Ήταν η συμφωνία που σφράγισε το τέλος του «καλοκαιριού της μετανάστευσης», της περιόδου που ξεκίνησε τον Ιούλιο του 2015, όταν υπό την πίεση περίπου ενός εκατομμυρίου ανθρώπων «άνοιξαν» τα σύνορα της Ευρώπης. Ήταν η συμφωνία που μετέτρεψε τα νησιά του Αιγαίου σε ιδιότυπες φυλακές για τους μετανάστες/ριες, ενώ μετέτρεψε την ηπειρωτική Ελλάδα σε τόπο εγκλωβισμού, για παραπάνω από 60.000 ανθρώπους.

Λίγες μέρες, αργότερα, στην Αθήνα, η Πρωτοβουλία Αλληλεγγύης σε Οικονομικούς και Πολιτικούς Πρόσφυγες αποφάσισε την κατάληψη του άδειου ξενοδοχείου City Plaza, στο κέντρο της πόλης και τη μετατροπή του σε έναν χώρο στέγασης για πρόσφυγες. Την περίοδο εκείνη, το πρόβλημα της στέγασης ήταν επιτακτικό. Οι περισσότεροι/ες που είχαν φτάσει στην Αθήνα είτε ήταν άστεγοι/ες είτε είχαν βρει κατάλυμα σε

άθλιες συνθήκες στα camps του Ελληνικού, της Μαλακάσας ή στον καταυλισμό του λιμανιού του Πειραιά. Στους δρόμους, τις πλατείες και τα πάρκα του κέντρου της πόλης εκατοντάδες άνθρωποι κοιμούνταν σε σκηνές ή σε χαρτόκουτα, ενώ τόσο οι κρατικές, όσο και οι δημοτικές Αρχές δεν αναλάμβαναν την ευθύνη του προβλήματος (Maniatis, 2018 · Mezzadra, 2018).

Στις 22 Απριλίου 2016, η Πρωτοβουλία Αλληλεγγύης στους Οικονομικούς και Πολιτικούς Πρόσφυγες κατέλαβε το άδειο κτίριο του ξενοδοχείου City Plaza. Βασικός στόχος ήταν η δημιουργία ενός αντι-παραδείγματος στη στέγαση των προσφύγων. Ενάντια στις άθλιες συνθήκες διαβίωσης, πρότεινε την αξιοπρεπή στέγαση. Ενάντια στην κοινωνική και χωρική απομόνωση των camps, πρότεινε τη συμβίωση σε αξιοπρεπείς συνθήκες στο κέντρο της πόλης. Όμως, στόχος του City Plaza δεν ήταν μόνο η δημιουργία ενός αξιοπρεπούς χώρου στέγασης στο κέντρο της πόλης, αλλά κι ενός πολιτικού και κοινωνικού χώρου που θα παρήγαγε λόγο και δράση για το δικαίωμα στην ελευθερία της μετακίνησης, για το δικαίωμα στην αξιοπρεπή εγκατάσταση και συμμετοχή στις τοπικές κοινωνίες. Υπό αυτήν την οπτική, το Plaza ως αντιπαράδειγμα προτείνει ενάντια στην ποινικοποίηση και τον αποκλεισμό, τη συγκατοίκηση, ενάντια στη θυματοποίηση των προσφύγων, τη συμμετοχή και τον κοινό αγώνα.

Το κείμενο αυτό επιχειρεί όχι απλά να παρουσιάσει ένα αυτο-οργανωμένο εγχείρημα στέγασης προσφύγων, όπως είναι το City Plaza -τονίζοντας τις διαφορές του από το κυρίαρχο μοντέλο των camps και τα πλεονεκτήματά του για τους κατοίκους του- αλλά να αναδείξει σκέψεις και προβληματισμούς που πηγάζουν από την καθημερινότητα του εγχειρήματος και τις πολιτικές διεργασίες που αναπτύσσονται εντός του. Το City Plaza, για όσους συμμετέχουν σε αυτό, αποτελεί μια ανεκτί-

μητη εμπειρία πάνω στην πολιτική σκέψη και πρακτική, στη διάρθρωση της καθημερινότητας και στην οργάνωση του αγώνα για τα δικαιώματα των μεταναστών και μεταναστριών. Η καθημερινότητα του City Plaza, οι αγώνες που δόθηκαν και οι αναγκαιότητες που δημιουργούν οι πολιτικές επιλογές του κλεισίματος των συνόρων καθόρισαν, σε μεγάλο βαθμό, τα όσα αναφέρονται στο κείμενο αυτό.

2. Αποπειρες Συγκροτησης Κοινων Χωρων στην Ευρωπη

Οι καταλήψεις από μετανάστες-ριες έχουν μια μακρά και διαφοροποιημένη ιστορία στην Ευρώπη. Σχηματικά, μπορούμε να διακρίνουμε τέσσερις διαφορετικές «κατηγορίες» καταλήψεων με διαφορετικούς στόχους σε κάθε περίπτωση. Υπάρχουν, για παράδειγμα, καταλήψεις διεκδικητικές (π.χ. καταλήψεις δημοσίων χώρων ή υπηρεσιών) που στοχεύουν σε διεκδίκηση ευρύτερων αιτημάτων, όπως για παράδειγμα σε δικαίωμα νόμιμης παραμονής. Ένα τέτοιο παράδειγμα στην Ελλάδα είναι η κατάληψη της Νομικής Σχολής και αργότερα, της Βίλας Υπατία όπου στεγάστηκε η απεργία πείνας 300 μεταναστών, που διεκδικούσαν «χαρτιά για όλους/ες» (Lafazani, 2012 · Mantanika and Kouki, 2011). Στον Ευρωπαϊκό χώρο ένα ιδιαίτερο αν και διαδεδομένο τέτοιο παράδειγμα είναι οι καταλήψεις εκκλησιών, χώρων «ιερών», όπου μετανάστες-ριες αναζητούν καταφύγιο και άσυλο. Τέτοιου τύπου καταλήψεις έχουν στόχο είτε τη διεκδίκηση ευρύτερων δικαιωμάτων είτε, σε κάποιες περιπτώσεις, την προστασία από επαναπροωθήσεις και απελάσεις, καθώς στον χώρο της εκκλησίας δεν μπορούν να συλληφθούν (Houston, 2016).

Υπάρχουν κατειλημμένοι χώροι από μετανάστες/ριες, συχνά σε συνεργασία με ομάδες αλληλεγγύης, που λειτουργούν ως

κοινωνικά κέντρα (social centers), ως χώροι συνεύρεσης, ανταλλαγής και πολιτικοποίησης. Πολλά από αυτά τα κοινωνικά κέντρα ήταν αρχικά κατειλημμένα και στη συνέχεια, νομιμοποιήθηκαν. Τα πρώτα παραδείγματα τέτοιων κέντρων εντοπίζονται στη δεκαετία του '60, στο Άμστερνταμ και τη Γαλλία (Aguilera, 2013), στη Γερμανία (Vasudevan, 2011), στην Ιταλία (Mudu, 2004) και την Ελβετία (Pattaroni, 2007). Ένας παρόμοιος χώρος στην Αθήνα, είναι το Στέκι Μεταναστών, ένας χώρος που υπάρχει από το 1997 και συνδιαμορφώνεται από μετανάστες-ριες και συλλογικότητες της ευρύτερης Άκρας Αριστεράς.

Άλλη μια κατηγορία είναι οι καταλήψεις εκείνες που σκοπό έχουν να καλύψουν τις στεγαστικές ανάγκες των μεταναστών-ριών. Τέτοιου τύπου καταλήψεις συχνά γίνονται «αθόρυβα» σε κενά διαμερίσματα, κτίρια, αποθήκες ή ακόμα και βιομηχανικούς χώρους, συνήθως χωρίς στήριξη από κινήματα αλληλεγγύης ή κινήματα διεκδίκησης κατοικίας στον αστικό ιστό (Ροζάκου, 2018). Τέτοιου τύπου ήταν οι καταλήψεις στέγης από μετανάστες/ριες στην Ελλάδα, πριν την «προσφυγική κρίση» του 2015. Έτσι ξεκίνησαν εδώ και πολλές δεκαετίες, οι καταλήψεις στην Αγγλία όπου ήταν κυρίως αποτέλεσμα της έλλειψης βιώσιμων στεγαστικών λύσεων στις πόλεις, τόσο για τους μετανάστες/ριες, όσο και, για τους ντόπιους (Common Place, 2008). Ταυτόχρονα, υπάρχουν και παραδείγματα κατειλημμένων κενών χώρων όπου χτίστηκαν καταυλισμοί από μετανάστες-ριες κυρίως σε σημεία περάσματος συνόρων, όπως για παράδειγμα στην Πάτρα (Lafazani, 2013) ή στο Calais (Millner, 2011 · Reinisch, 2015 · Rygiel, 2011).

Τέλος, υπάρχουν εκείνες οι καταλήψεις που συνδυάζουν το στεγαστικό εγχείρημα με τη συγκρότηση ενός κοινωνικού και πολιτικού χώρου, όπως το City Plaza. Τέτοιες καταλήψεις με διαφορετικές αιχμές, τρόπους λειτουργίας και στόχους

έχουν δημιουργηθεί, μετά το καλοκαίρι του 2015, στην Ελλάδα (Tsavdaroglou, 2018). Η πρώτη από αυτές τις καταλήψεις στην Αθήνα ήταν η Νοταρά 26, που ξεκίνησε να λειτουργεί τον Σεπτέμβριο του 2015, σε ένα εγκαταλειμμένο εξαώροφο κτίριο ιδιοκτησίας του δημοσίου στα Εξάρχεια. Παρόμοια παραδείγματα υπάρχουν και σε άλλες ευρωπαϊκές πόλεις, όπως το Gerhart-Hauptmann Schule ή Refugee Strike House, το οποίο εκκενώθηκε τον Ιανουάριο του 2018, στο Βερολίνο (Hersh, 2018) ή το Palazzo Bernini στην Κατάνια (Frazzetta, 2016). Το 2016, εκδόθηκε ένα βιβλίο με τίτλο «Migration, Squatting and Radical Autonomy: Resistance and Destabilization of Racist Regulatory Policies and B/Ordering Mechanisms» που αποτελεί μια πρώτη ολοκληρωμένη προσπάθεια χαρτογράφησης και ανάλυσης, με βάση συγκεκριμένα παραδείγματα, της σχέσης μεταξύ μεταναστών/ριών και καταλήψεων σε διαφορετικές πόλεις της Ευρώπης (Mudu and Chattopadhyay, 2016).

3. City Plaza: Κρικος μιας Αλυσιδας Αντιστασεων

Αντλώντας από τις εμπειρίες του ριζοσπαστικού συνδικαλισμού και της αυτο-οργάνωσης, το City Plaza αποτελεί ένα αντιπαράδειγμα σε αντίθεση με τις κυρίαρχες πολιτικές διαχείρισης της «προσφυγικής κρίσης». Μέρα με τη μέρα, το City Plaza αποδεικνύει ότι, αν το ανταγωνιστικό κοινωνικό κίνημα –με πρόσβαση σε περιορισμένους πόρους, χωρίς θεσμική ή οργανωμένη χρηματοδότηση, αλλά στηριζόμενο μόνο σε δωρεές, χωρίς εργαζόμενους και «ειδικούς»– μπορεί να δημιουργήσει και να συντηρήσει έναν από τους καλύτερους χώρους στέγασης προσφύγων στην Ελλάδα, τότε το κρατικό μοντέλο του στρατοπέδου αποτελεί καθαρά μια πολιτική επιλογή. Μέσα από το

αντι-παράδειγμα του City Plaza, αμφισβητείται η κυρίαρχη αφήγηση ότι «δεν υπάρχει εναλλακτική επιλογή» στα στρατόπεδα, στο πλαίσιο της συζήτησης ότι βρισκόμαστε σε κατάσταση «έκτακτης ανάγκης», λόγω της «προσφυγικής κρίσης».

Το City Plaza αποτελεί ένα εγχείρημα με πολλαπλές διεκδικήσεις. Από τη μια πλευρά, διατυπώνει μια ευρύτερη διεκδίκηση για κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα –για αξιοπρεπείς συνθήκες στέγασης, παροχή των βασικών αναγκών και, για ελεύθερη πρόσβαση στην εκπαίδευση και την υγειονομική περίθαλψη. Ταυτόχρονα όμως, τα δικαιώματα αυτά γεννιούνται μέσα στο City Plaza από «τα κάτω». Όσοι στερήθηκαν το δικαίωμά τους στην αξιοπρεπή στέγαση, στην υγειονομική περίθαλψη και στην εκπαίδευση, μπορούν να ασκούν αυτά τα δικαιώματα μέσα στο πλαίσιο μιας αυτο-οργανωμένης δομής. Με αυτήν την έννοια, το City Plaza δεν είναι απλώς ένα αντίπαράδειγμα στις κυρίαρχες πολιτικές γύρω από την «προσφυγική κρίση», αλλά ένα παράδειγμα του πώς η αυτο-οργάνωση μπορεί να λειτουργήσει και να παράγει κοινωνικά δικαιώματα από «τα κάτω», αποτελώντας έτσι κρίκο σε μια μακριά αλυσίδα αγώνων γύρω από τη χειραφέτηση και την αλληλεγγύη.

Ωστόσο, το City Plaza δεν θέτει απλώς ερωτήματα σχετικά με τη μετανάστευση ή την αυτο-οργάνωση και τα δικαιώματα. Αγγίζει τις πολλαπλές διαστάσεις του κοινωνικού και του πολιτικού. Για παράδειγμα, η κατάληψη ιδιωτικής περιουσίας είναι μια ενέργεια που θέτει υπό αμφισβήτηση μια βασική αξία του καπιταλισμού που θεωρεί την ιδιοκτησία ως το πιο «ιερό» δικαίωμα. Η κατάληψη του City Plaza θέτει το ερώτημα: Είναι το δικαίωμα στην ιδιοκτησία ενός κλειστού οκταώροφου ξενοδοχείου, πιο σημαντικό από το δικαίωμα χρήσης αυτού του ακινήτου για τη στέγαση 400 ατόμων; Η κατάληψη ιδιωτικής περιουσίας για κοινωνικούς σκοπούς θέτει υπό αμφισβήτηση τη σχέση νομιμότητας και κοινωνικής δικαιοσύνης.

Η καθημερινή ζωή στο City Plaza δεν μπορεί να ειδωθεί ως μια εύκολη ή ομαλή διαδικασία. Το City Plaza είναι ένα «ιδιόμορφο» χωριό προσωρινής διαμονής 400 μεταναστών/ριών από περίπου δέκα διαφορετικές χώρες, που ζουν σε 110 δωμάτια. Κάθε δωμάτιο του ξενοδοχείου φιλοξενεί μια οικογένεια και κάθε όροφος είναι μια γειτονιά ανθρώπων που, μέχρι πρόσφατα ήταν άγνωστοι ο ένας στον άλλο. Υπάρχουν οι κοινόχρηστοι χώροι: Το καφέ, η μεγάλη κουζίνα, η τραπεζαρία, μια αποθήκη για βασικά είδη προσωπικής υγιεινής, ο χώρος της συνέλευσης, ο παιδότοπος, δύο σχολικές αίθουσες, ο χώρος των γυναικών και ένα μικρό ιατρείο-φαρμακείο. Από τα 126 δωμάτια περίπου, τα 15 προσφέρονται για τους αλληλέγγυους-ες που κατοικούν στο εγχείρημα –για μικρό ή μεγαλύτερο χρονικό διάστημα.

Το City Plaza είναι μια συνάντηση. Για την ομάδα αλληλεγγύης που εμπλέκεται στο εγχείρημα αποτελεί μέρος του ευρύτερου αγώνα ενάντια στον ρατσισμό, τον αποκλεισμό και τον καπιταλισμό, ενώ για τους πρόσφυγες που χρειάζονται πρωτίστως ασφάλεια αποτελεί έναν αξιοπρεπή χώρο, για να ζήσουν. Με αυτήν την έννοια, το City Plaza διαφέρει πολύ από τα άλλα πολιτικά κοινωνικά κέντρα ή τις καταλήψεις, καθώς δεν αποτελείται από μια ομοιογενή ομάδα που έχει αποφασίσει ενεργά να συμμετάσχει σε ένα αυτο-οργανωμένο και συλλογικό έργο. Είναι το σημείο συνάντησης πολλών διαφορετικών εμπειριών, πρακτικών, πολιτικών καταβολών, γλωσσών και προσδοκιών.

«Αυτο το Μερος Μοιαζει με ενα Ξενοδοχειο, αλλα δεν ειναι ενα Ξενοδοχειο»

Αυτή είναι η πρώτη πρόταση της αναλυτικής εισαγωγής που γίνεται από την ομάδα της ρεσεψιόν, πριν πάρει δωμάτιο κάποιος/α για να μείνει στο City Plaza. Η εισαγωγή αυτή επιχειρεί με τον πιο απλό τρόπο να περιγράψει το Plaza: Είναι ένας

κατειλημμένος χώρος και όχι, μια δομή στέγασης, που ανήκει στο κράτος ή στις ΜΚΟ. Κανένας από την ομάδα αλληλεγγύης δεν εργάζεται στο Plaza, αλλά όλοι συμμετέχουν, γιατί είναι τμήμα ενός ευρύτερου πολιτικού αγώνα. Επίσης, όλα τα χρήματα και τα πράγματα που φτάνουν στην κατάληψη είναι από δωρεές μεμονωμένων ατόμων ή συλλογικοτήτων και όχι, από επίσημους φορείς. Το εγχείρημα είναι αυτο-οργανωμένο και όλοι μπορούν να συμμετέχουν στις διαδικασίες οργάνωσης και λήψης αποφάσεων. Τα παραπάνω, ενώ μπορεί να ακούγονται απλά και κατανοητά σε ανθρώπους που συμμετέχουν στο ανταγωνιστικό κίνημα της Ευρώπης, δεν είναι καθόλου απλά για όσους/ες φτάνουν από τελείως διαφορετικά κοινωνικά και πολιτικά περιβάλλοντα. Και αυτό συμβαίνει, όχι, γιατί δεν εξηγούνται επαρκώς ή δεν υπάρχει καλή μετάφραση, αλλά γιατί στην πραγματικότητα δεν μπορούν να μεταφραστούν σε αντίστοιχες ή έστω παρόμοιες εμπειρίες και μορφές κοινωνικών και πολιτικών αγώνων. Έτσι, για παράδειγμα, τις λέξεις κατάληψη ή αυτο-οργάνωση μπορεί κάποιος/α να μην τις έχει ξανακούσει ποτέ ή να έχουν τελείως διαφορετικό περιεχόμενο και νόημα.

Αντίστοιχα, το ότι η ομάδα αλληλεγγύης αφιερώνει τόσο χρόνο και κόπο σε ένα εγχείρημα, χωρίς να υπάρχει χρηματική ανταμοιβή, φαίνεται από παράλογο έως απίστευτο, όχι μόνο για τους μετανάστες-ριες, αλλά και, για ντόπιους που δεν εμπλέκονται σε κινηματικές διαδικασίες. Άλλωστε στις κοινωνίες του ατομικισμού και του νεοφιλελευθερισμού, φαίνεται κάπως λογικό να στέκεται κανείς αλληλέγγυος στους στενούς συγγενείς ή φίλους, αλλά όχι, σε ανθρώπους που δεν έχει καν γνωρίσει. Έτσι, η διαφορά μιας κατάληψης από μια κρατική δομή, το γιατί η ομάδα αλληλεγγύης όχι μόνο δεν παίρνει χρήματα από την Ε.Ε. ή άλλους φορείς για τη λειτουργία του City Plaza, αλλά και το γιατί δεν το διεκδικεί «αφού κάνει τόση

δουλειά για τους πρόσφυγες» φαίνονται εξίσου ακατανόητα. Τέλος, οι περισσότεροι/ες που έρχονται να μείνουν στο Plaza, έχοντας συνηθίσει να ζουν σε κοινωνικούς σχηματισμούς με αυστηρές ιεραρχίες, ψάχνουν να βρουν τον «υπεύθυνο», τον «διευθυντή», τον «μάνατζερ», για να απευθύνουν τα αιτήματά τους. Φυσικά τα παραπάνω ενέχουν μια γενίκευση και δεν ισχύουν για όλους/ες. Για παράδειγμα, οι Κούρδοι της Rojava ή της Τουρκίας ή οι πολιτικοποιημένοι Τούρκοι πρόσφυγες που είχαν αντίστοιχες πολιτικές εμπειρίες, κατανοούν πολύ καλύτερα το εγχείρημα του City Plaza.

Ο τρόπος που αυτή η μη-κατανόηση ξεπερνιέται ως έναν βαθμό, είναι η κοινή καθημερινή ζωή: Οι πρακτικές, οι τρόποι συνύπαρξης, οι τρόποι διαχείρισης κοινών προβλημάτων, οι κώδικες της καθημερινής ζωής. Για παράδειγμα, όταν αυτοί/ες που θεωρούνται «μάνατζερ» σφουγγαρίζουν τις σκάλες, κουβαλάνε τις βρώμικες κουβέρτες και τις προμήθειες της κουζίνας ή περιμένουν στην ουρά για το φαγητό. Σε αυτές τις καθημερινές στιγμές, με τρόπους πολύ πιο πειστικούς από τα λόγια, αποσταθεροποιούνται σταδιακά, οι αρχικά δεδομένες προσλήψεις και διευρύνονται τα όρια της κατανόησης σε σχέση με το τι είναι το Plaza. Φυσικά οι στιγμές κοινού αγώνα και διεκδίκησης, είτε γύρω από γενικότερα πολιτικά αιτήματα είτε σε σχέση με το City Plaza, δημιουργούν πολύ διαφορετικές σχέσεις και μια κοινότητα αγώνα των κατοίκων του. Για παράδειγμα, όταν οργανώνονται μεγάλες κινητοποιήσεις, όπως στις 18 Μαρτίου 2017 και 2018, ενάντια στη συμφωνία Ε.Ε.-Τουρκίας (Kotronaki, 2018), γίνεται φανερό πως στεκόμαστε όλοι/ες μαζί, ενάντια στις κυρίαρχες πολιτικές. Πολύ περισσότερο όμως, το πρωί που χρειάστηκε να κατεβούμε όλοι/ες στην Αχαρνών, για να μην κόψουν το νερό, τις μέρες που γινόταν περιφρούρηση στο κουτί της ΔΕΗ, γιατί «κοβόταν» συνέχεια το ρεύμα, τις μέρες των

εθνικιστικών κινητοποιήσεων που οργανωνόταν η περιφρούρηση του City Plaza, ώστε να αποτραπούν τυχόν φασιστικές επιθέσεις. Εκείνες τις μέρες και τις νύχτες, γινόταν εμφανές πως το Plaza δεν είναι ένας ξενώνας που χρηματοδοτείται από επίσημους φορείς και διοικείται από μια Αρχή, αλλά ένα διαφορετικό «σπίτι» το οποίο αποτελεί κοινό αγώνα και διεκδίκηση.

«Εδω Μαγειρευουμε Mazi και Τρωμε Mazi»

Τις πρώτες μέρες της κατάληψης, η συμμετοχή στις καθημερινές δουλειές του κτιρίου (καθαριότητα, μαγείρεμα, πλύσιμο πιάτων κ.ά.) γινόταν σε εθελοντική βάση. Σταδιακά, και όσο αυξανόταν ο πληθυσμός του City Plaza, άρχισαν να υπάρχουν παράπονα, δηλαδή ότι κάποιοι δούλευαν περισσότερο σε σχέση με άλλους που δεν προσέφεραν καθόλου στις κοινές δουλειές. Έτσι, η ομάδα της ρεσεψιόν άρχισε να σκέφτεται πώς θα οργανωθεί ένα σύστημα καταμερισμού της κοινής δουλειάς. Μετά από πολλές αποτυχημένες δοκιμές και αρκετές συζητήσεις στις συνελεύσεις σπιτιού, επιλέχθηκε ένα σύστημα όπου οι ενήλικες κάθε δωματίου έχουν την υποχρέωση μια φορά την εβδομάδα να αναλαμβάνουν μία βάρδια, είτε στην κουζίνα είτε στην καθαριότητα. Ταυτόχρονα, άρχισε να υπάρχει και μια εσωτερική κατανομή αυτών των βαρδιών, όχι στη βάση του «είμαστε όλοι/ες ίσοι/ες», αλλά σύμφωνα με την αρχή «στον καθένα σύμφωνα με τις ανάγκες του, ο καθένας σύμφωνα με τις ικανότητές του»: Για παράδειγμα, την καθαριότητα του κτιρίου, που είναι μια πιο βαριά δουλειά, την αναλαμβάνουν τα δωμάτια των μόνων ανδρών, ενώ τη βάρδια του πρωινού, που είναι σχετικά μια μικρή σε διάρκεια και εύκολη βάρδια, την αναλαμβάνουν μόνες μητέρες. Κάποιοι πολύ μεγάλοι σε ηλικία κάτοικοι ή μητέρες που έχουν νεογέννητα παιδιά εξαιρούνται από τις βάρδιες.

Αντίστοιχα, άλλο ένα πρόβλημα, για παράδειγμα, από τα πολλά που προέκυψαν το πρώτο διάστημα, ήταν η τεράστια ουρά που σχηματιζόταν για το σερβίρισμα του φαγητού. Άνθρωποι που είχαν ζήσει πολλούς μήνες σε άθλιες συνθήκες είτε σε camps είτε σε καταυλισμούς, όπως στην Ειδομένη, είχαν πάντα την αίσθηση ότι το φαγητό δεν θα ήταν αρκετό για όλους/ες, οπότε, μια ή δύο ώρες, πριν το σερβίρισμα του φαγητού, στέκονταν στην ουρά κατά δεκάδες –μια ουρά που κάποιες φορές έφτανε στις σκάλες του πρώτου ορόφου. Μετά από πολλές προσπάθειες –για παράδειγμα να τρώει ανά μισάωρο ένας όροφος κ.λπ. που αποδείχθηκαν μάταιες– έγινε δεκτή η πρόταση που διατυπώθηκε στη συνέλευση του σπιτιού. Η πρόταση ήταν να υπάρχει μια κάρτα φαγητού ανά δωμάτιο, ώστε ένας ενήλικας να παίρνει τις μερίδες που αναλογούν σε κάθε δωμάτιο. Αυτό μείωσε την ουρά, αλλά δεν την εξαφάνισε. Αυτό που, στην ουσία εξαφάνισε την ουρά δεν ήταν μια τεχνική λύση, αλλά η εμπιστοσύνη, που χτίστηκε, μετά από αρκετούς μήνες, ότι το φαγητό θα φτάνει πάντα για όλους και όλες.

Η συμμετοχή όλων στο εγχείρημα, δεν είναι μόνο μια πρακτική επιλογή, ώστε να «βγαίνουν» οι δουλειές. Είναι πρώτα και κύρια μια πολιτική επιλογή. Μια επιλογή ενάντια στις σχέσεις εξάρτησης που δημιουργούνται στις περισσότερες επίσημες δομές όπου οι μετανάστες/ριες, απλά περιμένουν να σερβιριστεί το φαγητό και να μοιραστούν ρούχα ή είδη πρώτης ανάγκης. Η συμμετοχή στις δουλειές στο City Plaza σημαίνει ότι οι πρόσφυγες δεν αντιμετωπίζονται απλά ως αβοήθητα θύματα, αλλά ως μέλη μιας κοινότητας με ευθύνες και υποχρεώσεις. Ταυτόχρονα, η συμμετοχή όλων στο εγχείρημα σημαίνει ότι φτιάχνεται μια αυτο-οργανωμένη κοινότητα που δεν στηρίζεται μόνο στους αλληλέγγυους. Τέλος, η συμμετοχή όλων στις καθημερινές δουλειές σήμαινε και μια ουσιαστική συνάντηση

διαφορετικών ανθρώπων –με όρους ηλικίας, εθνικότητας, φύλου, τάξης– που θα μπορούσαν να είναι απλά γείτονες, χωρίς να έχουν άλλη επαφή. Στην κουζίνα, για παράδειγμα, έχουν δημιουργηθεί οι δυνατότερες φιλίες-όπως, άλλωστε, και οι μεγαλύτερες διαφωνίες. Αυτή η ουσιαστική συμμετοχή και συνύπαρξη δημιουργεί τις συνθήκες όπου οι άνθρωποι δεν νιώθουν άχρηστοι, δεν νιώθουν ευάλωτοι ή θύματα, αλλά είναι αυτοί που βοηθούν άλλους, που έχουν διάφορες αρμοδιότητες, που φροντίζουν τον χώρο τους. Όπως έγραφε ο Henri Lefebvre, η καθημερινή ζωή, δεν είναι μόνο ρουτίνα και ενασχόληση με τα μικρά πράγματα της επιβίωσης και την κάλυψη των αναγκών, είναι εκεί που συμπίπτει η ανάγκη με την ικανοποίηση, το ασυνήθιστο μέσα στο συνηθισμένο, το αίσθημα της πληρότητας (Lefebvre, 1984/2017). Για τους κατοίκους του City Plaza, οι διαδικασίες συμμετοχής και μοιράσματος των ευθυνών είναι διαδικασίες πολιτικής και κοινωνικής χειραφέτησης μέσα στην καθημερινότητα. Οι σχέσεις εξάρτησης, με έναν τρόπο, μετατρέπονται σε σχέσεις αλληλεξάρτησης και συνεργασίας μέσα σε αυτήν την ιδιότυπη κοινότητα.

Συνελευση Σπιτιου

Η συμμετοχή στο City Plaza εξαρχής δεν περιοριζόταν μόνο στις κοινές δουλειές, αλλά και στη λήψη αποφάσεων. Έτσι, από τις πρώτες μέρες γινόταν συνέλευση σπιτιού, μια συνέλευση που περιελάμβανε όλους τους κατοίκους και τους αλληλέγγυους που ζούσαν και δραστηριοποιούνταν στο εγχείρημα. Με τον καιρό βέβαια, πολλές φορές η επιλογή αυτή αμφισβητήθηκε –χωρίς ποτέ εντέλει, να αλλάξει.

Μια τέτοια μαζική διαδικασία –καθώς συνέλευση σπιτιού, στο City Plaza, σημαίνει περίπου 150 άτομα– παρόλο που, για την ομάδα αλληλεγγύης θεωρείται η πιο αμεσοδημοκρατική

διαδικασία, στην πραγματικότητα ενέχει πολλαπλούς αποκλεισμούς και ιεραρχίες. Οι περισσότεροι και, ίσως, κυρίως οι περισσότερες, καθώς δεν είναι συνηθισμένοι σε αντίστοιχες διαδικασίες, τους είναι πολύ δύσκολο να μιλάνε μπροστά σε πολλούς ανθρώπους, ιδιαίτερα αν υπάρχει περίπτωση να διαφωνήσουν ή να θίξουν τον γείτονά τους, τον φίλο ή τον συγγενή τους, αλλά και κόσμο από την ομάδα αλληλεγγύης. Ταυτόχρονα, κάποια ζητήματα, όπως για παράδειγμα ποιος/α θα μπορούσε να πάρει ένα άδειο δωμάτιο, είναι σχεδόν αδύνατον να αποφασιστούν σε συνελεύσεις σπιτιού. Τις φορές που έγινε απόπειρα να τεθούν, κατέληξαν σε καυγά, καθώς όλοι/ες είχαν δικούς τους ανθρώπους –συγγενείς ή φίλους– που έμεναν στα camps ή ήταν άστεγοι και διεκδικούσαν ένα δωμάτιο γι' αυτούς. Κάποιες φορές προτάθηκε να γίνουν μυστικές ψηφοφορίες γύρω από δύσκολα ζητήματα. Η πρόταση αυτή, για τους κοινωνικοπολιτικούς κώδικες της ομάδας αλληλεγγύης ήταν πολύ ξένη και ποτέ δεν υλοποιήθηκε. Παρόλα αυτά, ίσως για ανθρώπους που δεν είχαν εμπλακεί ποτέ ουσιαστικά σε συμμετοχικές πολιτικές διαδικασίες να ήταν ένας τρόπος να εκφράσουν τη γνώμη τους, πιο δημοκρατικός και συμμετοχικός από τη συνέλευση σπιτιού.

Μια «λύση», για να ξεπεραστούν οι δυσκολίες της μαζικής συνέλευσης σπιτιού ήταν να φτιαχτούν μικρότερες ομάδες εργασίας, όπως η ομάδα της κουζίνας, του μπαρ, της ρεσεψιόν, η ομάδα γυναικών, παιδικών δραστηριοτήτων, σχολείου, περιφρούρησης κ.λπ. Αυτές οι ομάδες εμφανώς ενίσχυσαν τη συμμετοχή, καθώς είχαν πιο συγκεκριμένα επίδικα και πιο πρακτικά ζητήματα να λύσουν, ενώ την ίδια στιγμή ήταν σαφώς πιο μικρές αριθμητικά και άρα, καθιστούσαν πιο εύκολη τη συζήτηση και τη συνεργασία.

Σχεσεις Δυναμης

Ταυτόχρονα, σε τέτοια εγχειρήματα υπάρχουν και πολλαπλές σχέσεις δύναμης. Καταρχάς, αντικειμενικά, δεν είμαστε όλοι ίσοι. Και δεν μπορούμε να γίνουμε, γιατί απλά το θέλουμε, το πιστεύουμε ή το επιθυμούμε. Έχει αντικειμενικά πολύ διαφορετικό στάτους –νομικά, πολιτικά και κοινωνικά– μια φτωχή γυναίκα από το Αφγανιστάν, με δύο παιδιά, χωρίς χαρτιά, στην Αθήνα και ένας νέος Γερμανός φοιτητής που έρχεται κάποιους μήνες, για να υποστηρίξει εγχειρήματα αλληλεγγύης στους πρόσφυγες. Αυτές οι δομικές διαφορές, δεν μπορούν να ξεπεραστούν ιδεολογικά ή βολονταριστικά, καθώς, σε τελική ανάλυση, τείνουν να διαμορφώνουν το παρόν και το μέλλον των υποκειμένων.

Ταυτόχρονα, με διαφορετικούς τρόπους, υπάρχουν και πολλαπλές ιεραρχίες ανάμεσα στους πρόσφυγες. Είτε αυτές εκφράζουν έμφυλες, ταξικές, εθνοτικές ή άλλες κοινωνικές σχέσεις από τις χώρες καταγωγής είτε δημιουργούνται με την άφιξη στο ευρωπαϊκό έδαφος. Η διάκριση, για παράδειγμα, ανάμεσα στους «πραγματικούς» πρόσφυγες από τη Συρία και στους όχι τόσο γνήσιους πρόσφυγες από το Αφγανιστάν μεταφράζεται σε μια διαφορική απόδοση δικαιωμάτων στο ευρωπαϊκό πλαίσιο –με πιο χαρακτηριστικό, ίσως, το δικαίωμα νόμιμης μετακίνησης εντός Ευρώπης που δικαιούνται οι Σύριοι. Αυτές οι διαφορές, συχνά παίρνουν τη μορφή εθνοτικών αντιπαλοτήτων μεταξύ των προσφύγων, ενώ στην πραγματικότητα υποκρύπτουν τις σοβαρές διακρίσεις και ιεραρχήσεις που επιβάλλει το διαφορικό καθεστώς των ευρωπαϊκών συνόρων.

Έτσι, λοιπόν, στο City Plaza ζητήματα, όπως ο ρατσισμός, ο σεξισμός ή οι οριζόντιες δομές και οι συλλογικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων, δεν είναι δεδομένα, αλλά επίδικα. Σε αυτό το πλαίσιο, το Plaza αποτελεί ένα εγχείρημα που επιχειρεί να

αμφισβητήσει τις καθιερωμένες ιεραρχίες, να υποσκάψει το όριο μεταξύ αυτού που φιλοξενεί και του φιλοξενούμενου, να αποτελέσει, μέσα από τη δημιουργία μιας κοινότητας στην καθημερινή ζωή, μια εξισωτική διαδικασία.

Η Πορτα του City Plaza: Ενα Σκληρο Συνορο;

Η διαδικασία επιλογής του ποιός/α μπορεί να μείνει στο Plaza αποτέλεσε, από την πρώτη μέρα της κατάληψης, ένα από τα πιο δύσκολα ζητήματα. Και αυτό, γιατί ενέχει μία διαδικασία επιλογής και ιεράρχησης, η οποία βρίσκεται σε ευθεία αντίθεση με τις βασικές αρχές της ομάδας αλληλεγγύης. Ενώ παλεύουμε για έναν κόσμο χωρίς σύνορα και χωρίς διακρίσεις, όπου όλοι έχουν δικαίωμα στην αξιοπρεπή στέγαση και το Plaza αποτελεί κομμάτι αυτού του αγώνα, ταυτόχρονα, καθημερινά αποκλείονται δεκάδες μετανάστες/ριες που θα ήθελαν να ζήσουν εκεί.

Η σκληρή «πόρτα» στο City Plaza είναι όμως, αποτέλεσμα μιας συγκεκριμένης πολιτικής επιλογής. Μιας επιλογής ότι το City Plaza δεν στοχεύει να λύσει το στεγαστικό ζήτημα των μεταναστών/ριών στο σύνολό του ή να στεγάσει όσο το δυνατόν περισσότερους ανθρώπους, αλλά να λειτουργήσει ως ένα αντιπαράδειγμα συμβίωσης. Ως τέτοιο, στοχεύει σε συνθήκες αξιοπρεπούς διαβίωσης για όσους περισσότερους-ες μπορούν να στεγαστούν στο κτίριο με ασφάλεια, με κοινούς χώρους και, με ένα στοιχειώδη προσωπικό χώρο. Αυτό αποτέλεσε συχνά σημείο σύγκρουσης με τους ανθρώπους που φτάνουν στην πόρτα, ζητώντας ένα μέρος να μείνουν, παρακαλώντας να κοιμηθούν στην τραπεζαρία ή στους διαδρόμους των ορόφων.

Παρόλο, όμως, που η πόρτα του City Plaza είναι για πολλούς/ές ένα σκληρό σύνορο, δεν ήταν ποτέ ένα σύνορο που ακολούθησε τους κανόνες και τις επιταγές των κυρίαρχων συνοριακών πολιτικών. Η επιλογή για το ποιος θα μείνει και ποιος

όχι, δεν ήταν ποτέ μια επιλογή βασισμένη στο νομικό καθεστώς των ανθρώπων (πρόσφυγες ή παράτυπους μετανάστες, αιτούντες άσυλο, έχοντες ή μη έχοντες χαρτιά), δεν ήταν ποτέ μια επιλογή με βάση την εθνικότητα (για αυτόν τον λόγο, στο Plaza ζουν άνθρωποι από περίπου 10 διαφορετικές εθνικότητες), ενώ ως έναν βαθμό, η ομάδα αλληλεγγύης προσπαθεί να αποφύγει και τον διαχωρισμό των «πολύ ευπαθών ομάδων» (καθώς στο Plaza φιλοξενούνταν από την αρχή, και «υγιέστατοι» μόνοι άντρες και γυναίκες). Δεν μπήκε στην κυρίαρχη λογική διαχείρισης των «μεταναστευτικών ροών», καθώς άλλωστε θεωρεί ότι όλα αυτά τα καθεστώτα –ο πρόσφυγας, ο μετανάστης, ο transit κ.ο.κ.– είναι νομικά καθεστώτα και δεν περιγράφουν στην πραγματικότητα τους τρόπους μετανάστευσης ή τις ανάγκες των ίδιων των υποκειμένων που μεταναστεύουν (De Genova, 2002). Αντίθετα, περιγράφουν πολύ περισσότερο την ανάγκη ελέγχου και διαχείρισης των σωμάτων και της εργασίας από τα κράτη υποδοχής (Mezzadra and Neilson, 2013).

Έτσι, η επιλογή γίνεται μέσα από συναντήσεις τής ομάδας εργασίας της ρεσεψιόν, όπου κάθε φορά που αδειάζει ένα δωμάτιο, συζητάει τα τρέχοντα αιτήματα, προσπαθώντας να καλύπτονται, τόσο οι ανάγκες των μεταναστών/ριων, όσο και αυτές του εγχειρήματος με έναν ισορροπημένο τρόπο. Γίνεται προσπάθεια να μην υπερισχύει αριθμητικά μια εθνικότητα, να υπάρχει έμφυλη ισορροπία, να υπάρχει κόσμος που να μπορεί να καλύψει βασικές ανάγκες του εγχειρήματος (μεταφραστές/ριες, μάγειρες/ισσες κ.λπ.). Ταυτόχρονα, μέσα από συχνά εξοντωτικές συλλογικές διαδικασίες, έγινε αποδεκτό ότι μια τέτοια διαδικασία επιλογής δεν μπορεί να είναι «δίκαιη». Δεν μπορούν, δηλαδή, να τεθούν κάποια ουδέτερα και συνολικά κριτήρια που να ιεραρχούν και να αξιολογούν τις ανάγκες των ανθρώπων που φτάνουν στην πόρτα του City Plaza. Έτσι, στις

δεδομένες συνθήκες και, μέσα από συλλογικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων, δίνονται δωμάτια σε ανθρώπους που –περισσότερο ή λιγότερο– έχουν άμεση ανάγκη στέγασης.

4. Ένα Εγχείρημα Συγκατοίκησης και Αγώνα σε Δύσκολους Καιρούς

Παρόλα τα προβλήματα, τις δυσκολίες και τις αντιφάσεις ή ίσως, ακριβώς, εξαιτίας αυτών, η εμπειρία του City Plaza είναι ανεκτίμητη. Για όσους/ες συμμετέχουν στο εγχείρημα, είναι μια εμπειρία επαναπροσδιορισμού και αναστοχασμού πάνω στην πολιτική σκέψη και πρακτική, πάνω στις σχέσεις εξουσίας, στην καθημερινή ζωή, στη συμβίωση και τους όρους της, στους τόπους και τους τρόπους του κοινού αγώνα. Ψήγματα του προβληματισμού αυτού, αναφέρθηκαν σε αυτό το κείμενο. Παρόλες τις δυσκολίες, το City Plaza κατάφερε, μέσα από συχνά επίπονες διαδικασίες, να αμφισβητήσει στην πράξη τις κυρίαρχες συνοριακές πολιτικές, τους τρόπους διαχείρισης και ιεράρχησης των μεταναστών/ριών, το μοντέλο των camps. Ταυτόχρονα, η κοινή καθημερινή ζωή έδωσε σε όλους και όλες την εμπειρία της οργάνωσης μιας διαφορετικής ζωής, την εμπειρία ενός πολύ διαφορετικού τύπου συμβίωσης, τη δύναμη και την αισιοδοξία μιας κοινότητας.

Μια από τις μεγαλύτερες επιτυχίες του εγχειρήματος είναι ότι κατάφερε να μετατρέψει, για εκατοντάδες ανθρώπους, μια περίοδο της ζωής τους που βρίσκονται σε transit –που για τους περισσότερους/ες είναι μια ενδιάμεση περίοδος αβεβαιότητας, με έντονη ανασφάλεια, ανησυχία και άγχος– σε μια περίοδο που ενέχει (και) δημιουργία, ασφάλεια, χαρά και αισιοδοξία. Είναι άλλωστε ενδεικτικό πως οι περισσότερες οικογένειες ή άτομα τις μέρες που φεύγουν από το City Plaza –όταν για παρά-

δειγμα εγκριθεί το αίτημα τους και επανενωθούν με την οικογένειά τους στη Γερμανία– κλαίνε, γιατί αφήνουν το City Plaza και υπόσχονται πως θα ξαναγυρίσουν. Κάποιοι/ες όντως γύρισαν ξανά. Κλειδιά από τα δωμάτια του City Plaza υπάρχουν, αυτήν τη στιγμή, σε όλη την Ευρώπη. Κλειδιά, που οι κάτοικοι επέμεναν να πάρουν μαζί τους ή «ξέχναγαν» να επιστρέψουν, για να ξαναγυρίσουν μια μέρα «στο σπίτι τους». Ένα «σπίτι» περίεργο, προσωρινό, αλλά και τόσο οικείο και μόνιμο.

Βιβλιογραφια

Ξενόγλωσση

Aguilera, T., (2013). "Configurations of Squats in Paris and the Ile-de-France Region", *Squatting in Europe: Radical Spaces, Urban Struggles*, 209.

Common Place, (2008). "What's This Place? Stories from Radical Social Centres in the UK and Ireland", Leeds: University of Leeds. Available at: https://www.socialcentrestories.org. uk.

De Genova, N.P., (2002). "Migrant "Illegality" and Deportability in Everyday Life", *Annual Review of Anthropology*, *31*(1), pp. 419–447. Available at: https://doi.org/10.1146/annurev.anthro.31.040402.085432

Frazzetta, F., (2016). "Palazzo Bernini: an Experience of a Multicultural Squatt", in P., Mudu and S., Chattopadhyay (eds), *Migration, Squatting and Radical Autonomy: Resistance and Destabilization of Racist Regulatory Policies and B/Ordering Mechanisms*, Routledge.

Hersh, A., (2018). "Migrant- and Refugee-Squatting and the Right to the City: The Case of Refugee Strike House".

Houston, S.D., (2016). "Sacred Squatting: Seeking Sanctuary in Religious Spaces", in *Migration, Squatting and Radical Autonomy* Routledge, pp. 205-210.

Kotronaki, L., (2018). "Outside the Doors: Refugee Accommodation Squats and Heterotopy Politics", *South Atlantic Quarterly*, 117(4), pp. 914-924. Available at: https://doi.org/10.1215/00382876-7166080

Lafazani, O., (2012). "The Border between Theory and Activism", *ACME: An International E-Journal for Critical Geographies*, *11*(2), pp. 189-193.

Lafazani, O., (2013). "A Border within a Border: the Migrants' Squatter Settlement in Patras as a Heterotopia", *Journal of Borderlands Studies*, 28(1), pp. 1-13.

Lefebvre, H., (2017). *Everyday Life in the Modern World*, Routledge.

Maniatis, G., (2018). "From a Crisis of Management to Humanitarian Crisis Management", *South Atlantic Quarterly*, 117(4), pp. 905-913. Available at: https://doi.org/10.1215/00382876-7166068

Mantanika, R. and Kouki, H., (2011). "The Spatiality of a Social Struggle in Greece at the Time of the IMF", *City*, 15(3-4), pp. 482-490. Available at: https://doi.org/10.1080/13604813.2011.596324

Mezzadra, S., (2018). "In the Wake of the Greek Spring and the Summer of Migration", *South Atlantic Quarterly*, 117(4), pp. 925-933. Available at: https://doi.org/10.1215/00382876-7166092

Mezzadra, S. and Neilson, B., (2013). *Border as Method, or, the Multiplication of Labor,* Durham [N.C.]; London: Duke University Press.

Millner, N., (2011). "From "Refugee" to "Migrant" in Calais Solidarity Activism: Re-staging Undocumented Migration for a Future Politics of Asylum", *Political Geography*, 30(6), pp. 320-328.

Mudu, P., (2004). "Resisting and Challenging Neoliberalism: The Development of Italian Social Centers", *Antipode*, 36(5), pp. 917-941.

Mudu, P. and Chattopadhyay, S., (2016). *Migration, Squatting and Radical Autonomy: Resistance and Destabilization of Racist Regulatory Policies and B/ordering Mechanisms,* Routledge.

Pattaroni, L., (2007). "La Ville Plurielle. Quand les Squatters ébranlent l'ordre Urbain", *Enjeux de La Sociologie Urbaine*, pp. 283-314.

Reinisch, J., (2015). "'Forever Temporary': Migrants in Calais, Then and Now", *The Political Quarterly*, 86(4), pp. 515-522.

Rygiel, K., (2011). "Bordering Solidarities: Migrant Activism and the Politics of Movement and Camps at Calais", *Citizenship Studies*, 15(01), pp. 1-19.

Tsavdaroglou, C., (2018). "The Newcomers' Right to the Common Space: The Case of Athens during the Refugee Crisis", *ACME: An International Journal for Critical Geographies*, 17(2), pp. 376-401.

Vasudevan, A., (2011). "Dramaturgies of Dissent: the Spatial Politics of Squatting in Berlin, 1968–", *Social & Cultural Geography*, 12(03), pp. 283-303.

Ελληνόγλωσση

Ροζάκου, Κ., (2018). *Από "Αγάπη" και "Αλληλεγγύη". Εθελοντική Εργασία με Πρόσφυγες στην Αθήνα του Πρώιμου 21ου αιώνα*, Αθήνα: Αλεξάνδρεια.